

Mentorskap

under grundskolans sista år

av Kjell Olsson

Förord

Personerna som omnämns som samarbetspartners i detta "opus", såsom

Gunvor Selberg, doktor i pedagogik
Anna Bornstein, författare och journalist
Christina von Bergen, leg. psykolog
Kajsa Dahlström, president of Globetree

har samtliga tagit del av manus och instämmer i dess innehåll.

Därutöver har texten granskats av

Gunnar Wessman, f.d. VD på Pharmacia och nu mentor för unga affärsmän
Karl David Sehlin, f.d Stabschef på SJ Persontrafik och min mentor
Brankica Nikolic, fil. kand. och f.d. elev till mig

som samtliga har uttalat sin förhoppning om att det beskrivna arbetssättet och pedagogiken ska komma att tillämpas inom grundskolans värld.

Kjell Olsson

Mentorskap under grundskolans sista år.

”Alla barn mellan sju och sexton år i Sverige är skolpliktiga.

Undervisningen är obligatorisk och avgiftsfri. Vanligen har föräldrarna inte heller kostnader för exempelvis läromedel, skolmåltider, hälsovård och skolskjuts.

De allra flesta skolor i Sverige är kommunala. Det vanligaste är att barnen går i en kommunal skola nära hemmet. Eleverna och deras föräldrar har dock rätt att välja en annan kommunal skola, eller en från kommunen fristående skola”. (Skolverket)

Det betyder att eleverna och deras föräldrar är skolans kund som fritt kan välja.

Kunden kan i praktiken se mycket olika ut från fall till fall beroende på vem som i den unika familjesituationen har det avgörande beslutet i val av skola, eleven eller mamma eller pappa, men i alla positioner är **eleverna och deras föräldrar som sammanfattande begrepp** varje grundskolas kund.

Meningen med elevens närvaro i skolans senare årskurser är att under sin pubertetsperiod möta vuxenvärlden med personligt värderande kunskaper om livets existentiella, sociala och vetenskapliga frågor. Eleven ska vid avslutad åk 9 ha erövat ämneskunskaper och mognad för att gå vidare till gymnasial vidareutbildning, förvärvsarbete, eget skapande, egen firma eller bara en parasiterande men livsbejakande tillvaro.

Det möjliggörs delvis genom ämneslärare, men också i hög grad av livskunskaper och vuxen närhet som kan förmedlas av en mentor.

Begreppet mentor kommer från Odysseus ungdomsvän Mentor som när Odysseus begav sig till Troja anförtröddes hemmets vård och uppfostran av sonen Telemachos.

I dagens språkbruk används begreppet mentor huvudsakligen om den äldre, erfarna chef som på företagsledningens uppdrag vägleder yngre medarbetare i deras personliga och professionella utveckling. Här används uttrycket om den pedagog som på skolans och familjens uppdrag är klasschef och vägleder tonåringar från barn- till vuxenvärlden.

”Vi måste lära våra barn att klara sig i vilken miljö som helst: i ett organiserat samhälle, i fred och krig, i en ordnad värld lika väl som i en kaotisk värld. Vi måste lära dem att klara sig i hela spektret mellan fullständigt kaos och hyperordning...

morgondagen kan se helt annorlunda ut än denna dag och dagens kunskaper och färdigheter gäller inte nödvändigtvis då.

I vår uppgift att försöka maximera barnens allsidiga resurser kan vi inte bara förlita oss på våra nuvarande pedagogiska teorier om barnuppfostran. (Matti Bergström, Neuropedagogik)

För att denna process ska nå bästa möjliga resultat behöver eleven känna stimulans under sitt lärande och lotsas av en mentor.

Mitt mentorskap

Efter flera mentorskapsroller i livet har jag under de senaste två åren haft nöjet att inom utbildningsföretaget Pysslingen Förskolor och Skolor AB vara mentor för den första äldsta årskursen på företagets nystartade första högstadieskola i Stockholms län, Rudanskolan i Haninge kommun.

Det var åtta elever som började åk 8 på Rudanskolan 2003 och som höstterminen 2004, genom sin egen marknadsföring av skolan och mitt mentorskap till sina kompisar, växte till en grupp på 16 elever.

De avslutade grundskolan vårterminen 2005.

Då alla 16 eleverna och samtliga deras föräldrar lovordade mitt mentorskap med absoluta superlativ och efter avslutad skolgång önskade vara tillgängliga som referenspersoner, känner jag mig skyldig att sammanfatta mina tankar, erfarenheter och tillvägagångssätt om/med att vara mentor då det förhoppningsvis kan komma att generellt gagna kundens belåtenhet i relationen till grundskolans utbildnings- och uppfostringsroll.

Eleven som subjekt

Att eleven är skolans kund och samtidigt deltar i utförandet av den verksamhet som ska tillfredställa kunden betyder att eleven är **subjekt** under skoltiden.

Jag har noga givit akt på att aldrig betrakta eleven som ett objekt som ska inhämta min erfarenhet eller mina iakttagelser och värderingar av kunskap.

Det har i praktiken betytt en öppen dialog mellan mig och eleverna om vad som borde vara tillåtet respektive förbjudet i skolans värld och i samhället, vad som är verklig kunskap, vad som är memorering, vad som är illusorisk kunskap och att våra föreställningar om vad som är ”kunskap” ibland kan vara det största hindret för att uppnå ”kunskap”.

I våra existentiella samtal har vi eftersträvat den tillit och trygghet som kommer med att åsikter inte är förbjudna, alla är tillåtna, och att de om så önskas stannar inom mentorsgruppen.

De olika typologier som Carl Gustaf Jung beskriver i sin psykologi, såsom den tänkande, kännande, varseblivande och intuitiva, med extroverta eller introverta förtecken, är tydliga hos högstadieelever och alla måste vara tillåtna. Det har i praktiken betytt en stor förståelse från min sida för olika sätt att möta vuxenvärlden med förnimmande eller värderande attityder. Den som ofta försover sig har kunnat överenskomma med mig om att jag ringer och väcker eleven på morgonen. Någon annan har haft en överskottsenergi som vi tillsammans har kanaliserat till det begåvningsområde där energin har kommit till sin rätt. Den fördomsfulla tonåringen har bemötts med respekt. Den känslövärderande eleven behöver ofta och har tillåtits en längre betänketid för att fatta beslut i demokratiska frågor.

Men alla behöver man inte begripa sig på.

I värdefasen, t.ex. under puberteten, blir de unga likgiltiga för föräldrarnas och samhällets åsikter och värden och kontakterna med andra unga står i förgrunden...

Vi mogna människor förstår oss inte på dessa barn eller unga. De är annorlunda. Detta beror på att deras hjärnor skiljer sig från våra, så till den grad att vi inte kan förstå dem även om vi tror att vi gör det. (Matti Bergström, Neuropedagogik)

Verksamhetsplan

Eleverna och jag gjorde **tillsammans** en Verksamhetsplan som byggde på ett logiskt sammanhang mellan syfte, strategier, mål och aktiviteter. Den innebar att våra formuleringar fick en aktivitetslista som ”ofelbart” skulle leda till våra gemensamma mål.

Jag anser att det är en ömsesidig behållning för såväl mentor som elever om de senare deltar i all sin egen och skolans planering, även ordningsfrågor och budget. Eleven lär sig av vuxnas erfarenheter men ska inte delta i besluten av skendemokratiska skäl, då de kan bli gisslan som medbestämmande i en vuxendiktatur. Eleverna deltar därför att vi vuxna uppmärksammat ska ta del av de yngre hjärnornas annorlunda perspektiv på olika frågor. **Eleverna har nästan alltid någonting att lära ut.** Ungefär varannan vecka gick vi igenom vår verksamhetsplan.

Även föräldrarna fick en genomgång på ett unisont möte med alla närvarande.

Vår gemensamma Verksamhetsplan följer här i oredigerat skick:

Verksamhetsplan för åk 9 under sista terminen på Rudanskolan

Syfte

Diskussion om:

Kunden – eleven eller eleven tillsammans med föräldrar?

Intressenter – rektor, övrig personal, Pyslingen, fastighet, kommun?

Mentorn - kund eller intressent eller utförare?

Vi elever och mentor för åk 9 ska under vårterminen 2005 verka för att eleverna når goda studieresultat under trivsamma skoldagar samt skapa goda relationer med rektor och övrig personal på Rudanskolan.

Eleverna själva i första hand och deras föräldrar i andra hand ska uppleva detta syfte som styrande för val av strategier och mål.

Strategier

Konkurrensfördelar och konkurrensnackdelar m.a.p. trivsel

+

Nära och öppen relation mellan elever och mentor

Social kompetens i relationen till skolans övriga personal

Förutsättningar för frihet och ansvar i tid och rum

-

Konflikthantering eleverna emellan

Städning och undanplockning på logementet

Oförsiktighet med privilegier

Konkurrensfördelar och konkurrensnackdelar m.a.p. studieresultat

+

Förbättrad närvaro

Förbättrade betyg

-

Läsläsning

Dålig deadlinedisciplin

Vi ska bibehålla en öppen, nära och tillitsfull relation mellan elever och mentor.
Vi ska förbättra relationen med all personal på skolan.
Vi ska sträva efter en sammanhållande hantering av olikheter i åsikter och beteende.
Vi ska försöka hålla rent, snyggt och trivsamt på logementet (uppehållsrummet).
Vi ska vara aktsamma om frihet genom ansvar.

Vi ska förbättra studieresultaten genom uppmärksam närvaro på lektioner.

Mål (formulerade efter syfte och strategier)

All personal upplever ”niorna” som ett alla tiders trevliga gäng, utan anmärkningar.

Mentorn följer successivt upp resultatet genom att fråga personalen.

Ingen upplever splittring inom gruppen.

Alla följer upp resultatet genom öppenhet vid samling.

Det är rent, snyggt, trivsamt inrett och finns tillgång till behovsartiklar på logementet.

Inga hemläxor.

Uppnå minst betyget godkänt i alla ämnen.

Minst 75% av eleverna kommer in på önskat gymnasieprogram.

Aktiviteter (för att nå målen)

Alla ska ha en ”komma i tid”-strategi.

Alla ska anmäla frånvaro på 99 58 93 eller via SMS till klasskompis.

Inga skor, läsk osv. på våningarna 5 och 6.

(ett leende är aldrig fel)

Tonen och språket på logementet får vara rått men hjärtligt med omdöme om individuella olikheter så att man inte sårar.

(att be om ursäkt är aldrig fel)

Vi planerar en gemensam avslutning (se separerad process).

Vi städar, inreder, reparerar förser oss med behovsartiklar enligt uppdrag.

(att hjälpa varandra är aldrig fel)

Aktsamhet med aktiviteter på balkongen.

(att påminna varandra är aldrig fel)

Använda den positiva möjligheten i att mentorn undervisar i 4 ämnen till ämneskoncentrerad läsning under terminens gång.

Alla ska ha en ”komma ihåg”-strategi.

Tänka på hur man placerar sig i klassrummet för bästa koncentration.

Attackerar uppgifter direkt samma dag på logementet.

Kommunicera misstag med mentorn direkt samma dag.

Vilka resultat nådde vi då?

Resultat i förhållande till uppställda mål

75% av eleverna kom in på önskat gymnasieprogram.

Av dessa kom 10 av 12 in på sitt förstahandsval.

Tre elever blev tvungna att komplettera ett ämne på individuellt gymnasieprogram.

Av 256 möjliga betyg utdelades streck i 8.

Fem av dessa åtta streck kommer sig dels av en långtidssjuk elev, dels av en medveten ignorans av två elever som hade mycket stora marginaler i poängen till sina förstahandsval på gymnasiet enligt preliminärintagningen. Vi blev överens om deras motivering.

Den genomsnittliga poängen för hela gruppen var 193,75 (genomsnittligt G ger 160 p).

13 av 16 elever klarade G, VG eller MVG på samtliga Nationella prov.

Berörd personal har upplevt ”niorna” som ett alla tiders trevliga gäng.

Många lärare gav under avslutningsåret spontana positiva omdömen om hela gruppens sociala kompetens.

En splittring av gruppen uppstod i början av VT-05, men vi löste konflikten.

Söndringen hade formen av en polarisering i två olika kulturer med avseende på musik, kläder och politik. Gruppen hade levt samman under nästan två år i ett eget uppehållsrum kallat ”logementet” utan att det fanns några parallellklasser i åk 9 på skolan. Vi samtalade mycket om det med stor öppenhet och ärlighet. Istället för att till varje pris försöka stå ut med varandra och kompromissa om musik och åsikter på ”luckan” valde vi att skiljas åt, såsom flera hade erfarenhet av att deras föräldrar hade löst sina relationskriser. Gruppen delades upp på två olika hemvister. Energin och lusten återkom i respektive grupp. Utåt uppträdde vi fortfarande med enighet. Mot slutet av terminen började man längta efter helheten och hittade tillbaks till varandra och ett gemensamt uppehållsrum igen.

Eleverna har hållit snyggt omkring sig och haft mycket liten frånvaro.

Detta är mycket anmärkningsvärt då gruppen från början, då den startade i åk 8 var en lätt skadeskjuten flock av ungdomar med rån, övergrepp, droger, försvunna fäder, skolk och uppgivenhet med sig i bagaget. De kom från olika skolor och hade det gemensamt att de var professionella skolkare, men fattat ett eget beslut om att försöka ändra sina liv och sin inställning till skolan. Flera av dem hade gått om någon årskurs. De var åtta elever från början som genom marknadsföring av sin nyupptäckta lust till lärande på den nya skolan, växte till det dubbla antalet genom att sälja mitt mentorskap och skolans pedagogik till sina kompisar.

Främja elevens lärande genom elevinflytande

”Främja elevens lärande genom elevinflytande” är namnet på **Gunvor Selbergs** doktorsavhandling i pedagogik som jag har tillämpat med mina egna mentorselever. Det har varit viktigt att mina egna ämneskunskaper, livskunskaper och lärandekunskaper tillsammans med elevens utgångspunkter inom samma områden samt de nationella styrdokumenterna har fått dominera lärandeprocessen och inte läroboksförfattarna.

Utgångspunkten för en lärandeprocess där eleverna har inflytande i val, planering, genomförande och redovisning i sitt eget lärande är ömsesidigt förtroende, dialogen och mentorns/lärarens tillgänglighet.

”Hur elevers inflytande kommer till uttryck är beroende av att läraren tillsammans med eleverna skapar förutsättningar för att utveckla kunskapen. Dialogen kräver en stark tro på människan. Lärarens samtal med eleverna behöver ledas på ett väl genomtänkt sätt så att valfrihet och rätt att fritt samarbeta med kamraterna tillerkänns eleverna”. (Gunvor Selberg)

Victoria

Ingången till processen är att eleven tar upp sådant som eleven själv undrar över eller vill veta mer om samt behandlar idéer som har anslutning till föregående arbete.

För att konkretisera ska jag beskriva en av elevernas lärandeprocesser.

Victoria sa sig genom en händelse i hennes liv ha många frågor kring ... och skulle vilja veta mer om ”dödliga sjukdomar”. Vi samtalade om det och gjorde en lista på de dödliga sjukdomar som vi kunde komma på. Vi pratade också om olika källor för att komplettera vår lista, såsom biblioteket, uppslagsböcker, Internet och personer som känner någon som drabbats av en sådan sjukdom.

Efter ett par dagar meddelade Victoria mig att hon hade ”stött på” och absolut ville fördjupa sig i Digerdöden. Under sitt ”surfande” i olika informationsmedia hade hon fångats av denna historiska tragedi som skördade en tredjedel och ibland hälften av befolkningen i de drabbade delarna från Västasien och Nordafrika upp till de skandinaviska länderna.

Vi konstaterade att händelserna berörde de samhälls- och naturvetenskapliga ämnena såväl som de språkliga uttrycken för ofattbar sorg och smärta samt bildämnet.

Victoria fann Digerdöden skildrad i den svenska biofilmen ”Tre solar” som hon visade i samband med sin slutredovisning. Hon fann också på egen hand fack- och skönlitteratur om pesten som hon läste och diskuterade med mig.

Efter att ha redovisat sitt arbete hade Victoria fått ett nytt intresse som gjorde att hon ville veta mer om medeltiden i största allmänhet. Vi pratade då om olika källor och om den kompetens på området som jag ansåg borde finnas på Historiska museet. Det slutade med att Victoria gjorde en egen film i vilken hon själv intervjuade museichefen på ”historiska”.

Detta i sin tur ledde fram till en oplanerad nyfikenhet på den Heliga Birgitta. Tillsammans med sin pappa reste hon till Vadstena och försökte på olika vägar sätta sig in i Birgittas tro och leverne. Hon gjorde en alldeles utmärkt redovisning om detta genom en uppsats, muntligt berättande inför en klass och egna bilder.

Jag anser att Victoria skaffade sig mer än genomsnittliga kunskaper om en historisk, geografisk, religiös och samhällelig epok och i svenska språket genom sitt sätt att lära, där hon fick utrymme och coaching av mig som mentor och lärare och genom den pedagogik som jag kallar för Gunvor Selbergs.

Vår gemensamma leklust i sökandet efter kunskap medförde också att Victoria fick en ökad tilltro till mig som vägledare och pedagog, vilket i sin tur ledde till en attitydförändring för oss båda i vår relation lärare/elev, så att hennes uppmärksamma närvaro skärptes och jag lärde mig hennes behov under min undervisning i matematik, vilket förbättrade hennes resultat också på det området.

En annan elev, Robert, hämtade sin utgångspunkt och inspiration från sommarlovets otäcka upplevelse av grönbrunt, slemmigt, stinkande vatten i Finska Viken. Han ville veta mer om det och skaffade sig kunskaper om alger och algblomning, vilket senare ledde till en fördjupning om Östersjön, Finska vinterkriget under åren 1939-1940 och intervjuer med sin mormor angående hans egna finska släktförhållanden.

En tredje elev, Joanna, bearbetade sin nationalsocialistiska föreställningsvärld genom att ta reda på vad olika svenska ungdomspartier hade för inställning till invandrarfrågorna samt studerade den fornnordiska mytologin. Joanna redovisade sitt arbete för en yngre årskurs som fick tillverka Torshammare och fallossymboler i lera under tiden som hon på ett mycket intressant sätt berättade om likheter mellan mytologin och kristendom, så som hon uppfattade dem.

Samtliga elever fungerade i den pedagogiska modellen och lärde sig på ett ämnesövergripande sätt med individuella studieplaner som beaktade viljor, drömmar, resultat och tankar på gymnasieval

Det var också mycket intressant och stimulerande för mig som människa, lärare och mentor att få sätta mig in i så vitt skilda ämnen. **Så också jag lärde mig mycket nytt.** Jag engagerade mig helhjärtat i varje elevs val av tema och använde kvällar och helger till att lära mig mer om deras ämnesval och söka naturliga kopplingar till Skolverkets kursplaner. **Det är min övertygelse att en mentor ska engagera sig på det sättet.**

Det är också min övertygelse att jag som mentor ska vara tillgänglig för mina elever dygnet runt. Att aldrig ha bråttom till något annat då mina mentorselever vill prata med mig om någonting. E-post och telefonsvarare är utmärkta tekniska hjälpmedel för att vara inom räckhåll.

Drömmen om det goda

”Drömmen om det goda” är titeln på en bok av **Anna Bornstein** och samtidigt namnet på ett projekt som Anna och jag driver tillsammans med ett stort antal lärare, mentorer, psykologer, läkare samt företrädare för olika religioner och andra fredliga livsåskådningar. Utgångspunkten är att alla människor har ett kärnhus av godhet inom sig som vi kan beröra med våra handlingar och nå fram till en mer kärleksfull och öppen livshållning.

Regelsystem, gruppsytryck, konkurrens, betygssystem, prestationsångest, pubertet, sexualitet, familjesplittring och stress skapar ett stort behov av sina motsatser i form av stillhet, reflekterande uppmärksam närvaro, gemenskap i rörelse och fredlig beröring. Man skulle kunna säga att det är fyra ingångar till kärnhuset där kärlek, medkänsla och frid råder och att det inte går att nå en yttre fred i relationer med andra människor utan denna inre frid med oss själva.

Vägen är övning och jag försökte i mitt mentorskap tillföra gruppen av elever små stunder av sådan praktik.

När vi träffades på morgonen satte vi oss alltid i någon asymmetrisk ringformation så att alla kunde se varandras ansikten men samtidigt sitta, ligga eller stå i sin personligt bekväma pose. Ofta inledde vi den samlade gemenskapen med en tyst minut kring någon händelse i världen. Ibland förlängdes minuten till två eller tre bara för att iaktta den främmande upplevelsen av tystnad tillsammans.

Vid några tillfällen försökte vi oss på en längre meditativ koncentration fokuserad på fred, medkänsla, vänskap och kärlek.

Våra morgonsamlingar skapade en bestående harmoni i gruppen under skoldagen, trots tillfälliga störningar av retsamhet, irritation och arga eller till och med förolämpande tilltal. Ungdomars språk och ordval leder ibland till en begriplig upprördhet hos vår äldre generation då vi kan lägga helt olika värderingar i ordens innebörd. Man kan försöka att minnas sitt eget ungdomsspråk fast det nu är hundra år sedan det romanska ”tjej” hade samma innebörd som dagens ”hora”.

I min mentorsgrupp var det viktigt att det inte fanns några tabun mot språkanvändningen eller att tycka och ha fördomar om invandrare, homosexualitet, politiska extremister, religiösa fundamentalister, obegripliga lärare, tjatiga föräldrar och teoretiserande mentorer.

Vi lärde oss av varandra att vara accepterande och gräva litet djupare bakom mentaliteterna.

Jag försökte alltid styra diskussionerna till tankar om fred istället för krig, till förståelse istället för fördömande, till möjligheter att leva ett tillfredsställande liv med de åsikts- och handlingsskiljaktigheter som existerar.

Jag anser att det blev ett framgångsrikt och empatiskt förhållningssätt i gruppen.

På vår skola har vi ett schemalagt ämne som heter **Lika/Unika**. Det är lektioner där eleverna får utveckla sin sociala kompetens i gruppövningar om gemenskaper och olikheter. Där övas också fredlig beröring genom massage och övertygelsen om att barn som masserar varandra inte slår varandra.

Mina elever i åk 9 tyckte mycket om lektionstiden Lika/Unika.

Rörelse som dörr eller ingång till vår inre frid och koncentrationsförmåga kommer jag mer att ägna mig åt under kommande läsår HT 2005 – VT 2006.

Jag kommer då att tillsammans med vår textilslöjdläro Solveig, som har kunskaper om qigong, inleda matematiklektionerna med tio minuters mental koncentration i de övningar som holistiska rörelsemönster erbjuder oss i qigongen. De övriga tillträdena till våra kärnhus av kärlek, såsom morgonstillheten, massagen och de begründande samtalen, våra ”drömmar om det goda”, vill jag fortsätta med i min nya mentorsgrupp, som också den blir en åk 9.

Inre ledarskap för föräldrar

”Inre ledarskap för föräldrar” är en bok av leg. psykolog **Christina von Bergen**.

Boken är skriven i en gemytligt undervisande samtalston utgående från professionalism och egna personliga erfarenheter. Boken har för varje slags läsare en åtkomlig didaktik om hur både föräldrar och barn projicerar sina tillkortakommanden på varandra istället för att titta djupare i sig själva.

Under VT 2005 tog jag initiativet till att använda boken i studiecirkel med föräldrar. ABF med sina kompetenser inom folkbildningsområdet blev en viktig samarbetspartner. Vi marknadsförde idén och 100 föräldrar deltog på ett introduktionsmöte med författaren Christina von Bergen. Ett tjugotal föräldrar medverkade sedan i samtalskvällar om relationen föräldrar/barn under hela vårterminen.

Det fanns två ständigt återkommande frågor i dessa diskussioner:

- ❖ Föräldrarna tyckte att tonåringarna vanskötte sina egna rum hemma.
- ❖ Tonåringarna tyckte att föräldrarna tjatade för mycket.

Vi kom ganska så överens om att vår egen föräldrageneration som till sina barn överlämnar en värld plundrad på stora delar av dess naturtillgångar, krigshärjad och orättvis för de fattiga samt förgiftad i luft och vatten, kunde ha en ödmjukare inställning till barn som har litet oreda på sina rum. Vi kanske med bättre sinne för proportioner borde be om ursäkt eller samtala om **hur yttre god miljö skapas av en bättre inre miljö**, istället för ”plocka upp efter dig!”.

Vi kom också ganska överens om att ifall tonåringar säger att vi tjarar för mycket, så kanske det beror på att vi tjarar för mycket.

Vi provade att mellan två cirkelmöten (14 dagar) ändra våra egna attityder och de flesta kunde rapportera om en framgångsrik förändring av relationerna hemma.

Pratstunderna om ”Inre ledarskap för föräldrar” var för mig en del av en mycket vidare och djupare kontakt mellan mentor och föräldrar. Vi är två olika men två lika viktiga och kompletterande vuxenvärldar för en tonåring som håller på att bryta sig ut ur sin barnsituation. Föräldrarna är förhoppningsvis den bestående tryggheten och kärleken bakom alla skärmyslingar, konflikter och vredesutbrott. Mentorn kan bli det goda föredöme som kommer in under ett senare skede i den unga individens liv och därför ibland kan komma närmare tonåringen med sina egna livserfarenheter både som barn och vuxen.

Vi, föräldrar och jag, utvecklade en gemensam syn på hur vi kunde komplettera varandra.

I min nya mentorsgrupp kommer jag att se föräldrakontakten som en av de viktigaste grundtankarna mentorskapet.

Varje grundskola har någonstans i en handlingsplan, i en skrivelse eller i ett protokoll formulerat att föräldrakontakten är viktig, ska prioriteras och att någon form av föräldraråd/föräldraförening ska finnas, men många kommuner har svårt att i praktiken visa upp en sådan reell samverkan. Det kan behövas en gemensam beslutad aktivitet för den. En dylik kan åstadkommas genom att någon på varje arbetslagsmöte berättar om och delar med sig av den senaste föräldrakontakten eller att man kommer överens om ett minimum av föräldrdialoger varje vecka per telefon, mail eller genom personliga möten.

Att inte agera i affekt

En av de viktigaste lärdomarna jag har skaffat mig som mentor för tonåringar är att inte agera i affekt.

Under det ”kalla kriget” mellan efterkrigstidens segrande stormakter så myntades uttrycket ”trycka på knappen” i betydelsen utlösa det kärnvapenkrig som alla skulle bli förlorare i. Tonåringar kan ibland tyckas ”trycka på knappen” då de mobbar, använder ett vulgärt språk, nyttjar tobak, ägnar sig åt skadegörelse eller medvetet stör en lektion. I själva verket kan det vara den vuxne som trycker på knappen om han eller hon reagerar med häftig sinnesrörelse, skriker, hotar eller hämnas.

Eleven som är den svagare i det sociala sammanhanget känner sig instängd i ett hörn och gör ofta desperat motstånd genom att blåneka, käfta emot, skrika tillbaka, fly eller skolka, mer sällan låta sig underkuvas. Läraren eller mentorn kan skärpa motsättningen genom samtal med rektorn, föräldrarna och i värsta fall socialen eller polisen. **Alla har blivit förlorare i kriget.**

Barn får vara oberäkneliga och bära sig barnsligt åt.

Vuxna behöver inte vara barnsliga i konflikter om de ansvarar för barn. Det är vi myndiga som kan stanna upp processen genom att ta den mognares förpliktelser och inte ”trycka på knappen”.

Att yttre fred börjar med inre frid betyder också att yttre krig kommer från inre strider och otrivsel med sig själv på något sätt. Man kan försöka göra något åt problemet genom att gå på djupet med sig själv, kanske med hjälp av övningar eller kolleger i arbetslaget.

Själv har jag tillämpat en ganska enkel men verksam övning genom att tyst räkna till hundra varje gång jag ser någon elev göra något dumdrigt, vare sig det kommer från obetänksamhet eller provokation. Därefter blir det enklare att inte agera i affekt utan bara noggrant registrera det som har hänt och under natten ”sova på saken”.

Följande dag har jag tagit upp frågan på morgonsamlingen där vi odlat en öppen, ärlig och sansad kultur med ömsesidig respekt.

Varför har Robban skruvat sönder el-panelen i hissen?

Varför har Joanna rökt på skolans område?

Varför har Michelle varit frånvarande en hel dag utan att ringa mig?

Varför har Lillen skrikit och Mija gråtit?

Varför har Stalle kallat Tora för överklasshora?

För det mesta kunde vi reda ut frågorna och besvara dem med; obetänksam oaktksamhet, oförutsedda händelser, obehärskad ilska eller felaktigt egenmäktigt förfarande. Vi frågade oss också om det var i överensstämmelse med vår gemensamma verksamhetsplan och om det inte var det hur vi då skulle förhindrar en upprepning. Snart kom aktsamheten, hänsynen och skratten tillbaka.

Att som vuxen försvara ett eget arrogant uppträdande med att det kan vara viktigt ”att markera var gränserna går” är barnsligt. Var gränserna går kan man prata om i fredlig samtalston. Det går alltid att hitta fram till tonåringar på det sättet.

Över generationsgränserna är det möjligt att prata om allt med varandra, lågmält och lyssnande.

Ett exempel

Vid början av den period då mina elever delade upp sig på två hemvister som jag berättade om under rubriken ”Resultat i förhållande till uppställda mål” på sid 6, provocerade någon av killarna i det ena tillhållet med sin föreställning om en befriande ny gruppkultur genom att sätta upp affischer på kvinnor med nakna rumpor på logementets ena vägg.

Jag räknade till hundra och frågade sedan samtliga flickor i klassen, en och en separat, om de stördes av bilderna, ansåg dem vara förnedrande och uttryck för en mansvärld där kvinnan reducerades till ett kroppsligt objekt.

Samtliga tjejer, utan undantag, och vi var vana att prata öppenlydligt på tu man hand med varandra, förklarade att ”det var lugnt” och att ingen stördes av väggmotiven. De tyckte bara att det var typiskt för vissa av killarna. De kunde ju själva sätta upp planscher på nakna killar om de nu gillade det. Modellerna kanske var snygga. Bilderna var oförargliga och mest ett uttryck för längtan efter något som förmodligen mer fanns i pin-up-världen än i verkligheten.

Jag lät därför affischerna sitta kvar, sov på saken, och tog morgonen därefter upp en diskussion i hela gruppen om jämställdhets- och kvinnosynsfrågorna. Det blev ett mycket bra samtal om könsroller och könsattityder. **Alla deltog med synpunkter.**

Det fanns ett seriöst framtidsperspektiv, också bland killarna, om en könsjämlik värld och affischerna på väggen var bara ett av många exempel på vårt nuvarande maskulina kultursamhälle.

Eftersom en av våra lärare på skolan, Sollan, var engagerad inom kvinnojourerna och hade pedagogiskt material såväl som undervisande sakkunniga i ämnet, välkomnade vi det. Det blev en lärorik filmförevisning om kvinnomisshandlaren döljande fasad och en efterföljande debatt. Bilderna fick sitta kvar tills vidare då de alltmer kom att inspirera till könsrollssamtalen och blev ett bra pedagogiskt material. Även i religionsämnet blev affischerna exempel på det mänskliga lidandet.

Några av elevernas mammor blev också tillfrågade om sin inställning till väggfotografierna då de ju fanns i rummet där vi hade våra utvecklingssamtal. De tyckte att det var naturligt för grabbars föreställningsvärldar i puberteten och tyckte sig inte störas av det alls, vare sig för sina pojkars eller sina flickors räkning, men att det var bra att denna pojklängtan som blev diskriminerande då den exponerades var något vi kunde prata om så öppet i mentorsgruppen. Det fanns dessutom i klassen en flicka som tidigare hade utsatts för sexuella övergrepp och via BUP hade kommit till min grupp. Hon skrev ett brev som hon gav mig på avslutningen, i vilket hon tackade för den öppenhet som hade hjälpt henne att bearbeta sina egna psykiska påfrestningar.

Eleverna hade själva tagit ner herrtidningsbilderna om de inte hade blivit bortstädade på annat sätt.

Man kan prata med tonåringar om allt och acceptera alla deras mänskliga beteenden om man föreställer sig att de har ett hjärta av godhet och tillhörighet. De behöver inte göra sig synliga om vi visar att vi ser dem.

VM i Samarbete

Världsmästerskapet i Samarbete kommer att äga rum under första veckan av juni 2006 i Stockholm. Ungdomar från många kommuner i Sverige och länder i världen kommer att samlas kring festligheter, utmaningar och uppvisningar, huvudsakligen runt Strömparterren. Under övernattningar i sovsäck med liggunderlägg i Globen kommer man att lära känna många från andra platser på jorden. Stockholm Stad med samtliga politiska partiers samtyckande kommer att stå som värd och finansiera evenemanget.

Initiativtagare och arrangör är föreningen **Globträdet** som under många år har anordnat liknande manifestationer under namnet Framtidskeppet med barns tankar och förslag om samarbete och åtgärder utifrån Barnkonventionen och Agenda 21.

Rudanskolan bestämde sig tidigt för att medverka i projektet då jag tillsammans med ped. doktoranden **Kamran Namdar** och ett antal elever från åk 8 deltog vid uppstarts-ceremonin i Stockholms Stadshus. Vi proklamerade då att vår skola avsåg att bli världsmästare i det specifika samarbetet mellan elever, lärare och föräldrar, en vanlig fras som vi ville klä till ett föredöme av levande människor.

Senare träffade jag tillsammans med mina egna mentorselever i åk 9 föreningen Globträdet ledare **Kajsa Dahlström** och vi gjorde alla handslag på att mina ungdomar som blivande gymnasieelever ska medverka som hantverkare och annan behövlig hjälp vid VM i Samarbete under nästa sommar.

Man kan ge mentorskapet en ansvarsfullare samhällelig ledarroll om man med liknande framtidsplaneringar visar att mentorn inte är en tillfällig person som man skiljs ifrån för gott när man erövat grundskolans slutbetyg.

Vi kommer att träffas under VT-06 för att berätta om hur det går med gymnasiestudierna, fritidsintressena och kärlekarna, kanske kunna hjälpa varandra om det finns problem och planera vår medverkan i VM i Samarbete.

Därefter kommer vi att träffas igen.

Om man ska bli världsmästare i samarbete så kanske man skulle kunna diskutera tankarna i denna essä om mentorskapet och göra en sådan verksamhetsplan som jag gjorde tillsammans med eleverna för att formulera, ansvarsbesätta och datera en aktivitetslista som ”ofelbart” leder till målen om en skola med helhetsinspirerat deltagande från elever, lärare och föräldrar.

Som mentor kan man alltid försöka att vara det goda personliga föredömet.

Pysslingen

Pysslingen Förskolor och Skolor AB har ett profileringskoncept som möjliggör skolans värld som ett grundfundament av mentorskap, pedagogik, kunskap om barns rättigheter, yttre fred genom inre frid, organisatoriskt ansvar genom pedagogiska rådgivare och kontinuitet genom ekonomiskt ansvar.

På detta fundament kan man bygga en ny värld genom att ta vara på alla talanger i de åldrar där människan är som mest lärande och ifrågasättande. Inom Pysslingen har jag haft ett kontinuerligt samtal med utbildningsföretagets pedagogiska chef, **Monica Lundberg**, som har tagit del såväl av Gunvor Selbergs pedagogik, som Anna Bornsteins Drömmen om det goda, Christina von Bergens inre ledarskap för föräldrar och mitt mentorskap.

”Vår kultur som vi lever och andas är något som särskiljer oss från våra konkurrenter”
(Pysslingen)

Så är det.

Men om vi kan dela med oss av vår kunskap till kommunala och från kommunen fristående skolor som har en annan eller en ännu inte genomtänkt profilering, så kan vi i nära samarbete med alla barn och deras föräldrar **förändra den vuxenattityd som resulterat i en värld av plundring, svält, våld och förgiftning.**

”Alla barn mellan sju och sexton år i Sverige är skolpliktiga.

Undervisningen är obligatorisk och avgiftsfri. Vanligen har föräldrarna inte heller kostnader för exempelvis läromedel, skolmåltider, hälsovård och skolskjuts.

De allra flesta skolor i Sverige är kommunala. Det vanligaste är att barnen går i en kommunal skola nära hemmet. Eleverna och deras föräldrar har dock rätt att välja en annan kommunal skola, eller en från kommunen fristående skola”. (Skolverket)

Det betyder att eleverna och deras föräldrar är skolans kund som fritt kan välja.